

Het aanvangsmoment van de korte verjaringstermijn van art. 3:310 BW: is bekendheid met mogelijke schadeveroorzaker ‘voldoende zekerheid’?

Bb 2017/52

De verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 BW begint pas te lopen op de dag na die waarop de benadeelde daadwerkelijk in staat is een rechtsvordering tot vergoeding van de door hem geleden schade in te stellen. Het gaat hier om een voldoende mate van zekerheid over het feit dat de schade is veroorzaakt door tekortschietend of foutief handelen van de betrokken persoon. Dat de benadeelde bekend is met de mogelijkheid dat een bepaalde persoon de schade heeft veroorzaakt, is onvoldoende om aan te nemen dat bij hem voldoende zekerheid bestaat over de aansprakelijke persoon (HR 31 maart 2017, ECLI:NL:HR:2017:552).

1. Inleiding

Een rechtsvordering kan door enkel tijdsverloop teloorgaan. Ingevolge de hoofdregel van art. 3:306 BW verjaart een rechtsvordering na verloop van twintig jaar, tenzij de wet anders bepaalt. Op diverse plaatsen bepaalt de wet anders: denk aan rechtsvorderingen tot nakoming (art. 3:307 BW: vijf jaar nadat de vordering opeisbaar is geworden), ontbinding (art. 3:311 BW: vijf jaar na bekendheid met de tekortkoming) en schadevergoeding (art. 3:310 BW: vijf jaar na subjectieve bekendheid met de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon). Voor de verschillende ‘soorten’ vorderingen bestaan derhalve verschillende verjaringstermijnen. Het gaat in deze zaak om de vraag of een rechtsvordering tot vergoeding van schade op grond van art. 3:310 lid 1 BW is verjaard. Daarbij staat de door art. 3:310 lid 1 BW vereiste bekendheid van de benadeelde partij met de voor de schade aansprakelijke persoon centraal. In deze bijdrage kom ik tot een bespreking van dit arrest, waarbij ik eerst zal stilstaan bij het juridisch kader, waarna ik vervolg met de feiten, de overwegingen en een (juridische) analyse. Ik sluit af met een conclusie.

2. Juridisch kader: art. 3:310 lid 1 BW

Art. 3:310 lid 1 BW bepaalt dat een rechtsvordering tot vergoeding van schade verjaart door verloop van vijf jaren na de aanvang van de dag waarop de benadeelde zowel met de schade als met de daarvoor aansprakelijke persoon bekend is geworden, en in ieder geval door verloop van twintig jaren na de gebeurtenis waardoor de schade is veroorzaakt. Dit artikel bevat derhalve twee verjaringstermijnen: een korte termijn van vijf jaren en een lange termijn van twintig jaren. De lange termijn heeft de rechtszekerheid als grondslag: deze termijn begint te lopen, zelfs als de benadeelde

met het bestaan van zijn vordering niet op de hoogte is. De korte verjaringstermijn heeft naast de rechtszekerheid ook de billijkheid als grondslag. Als bijvoorbeeld de identiteit van de aansprakelijke persoon gemakkelijk kan worden vastgesteld, dan mag van de benadeelde worden verwacht dat hij zich (meer) inspant om erachter te komen wie daadwerkelijk aansprakelijk is.

Dit artikel heeft een ruime strekking: het betreft rechtsvorderingen tot schadevergoeding die voortvloeien uit wanprestatie en onrechtmatige daad, maar bijvoorbeeld ook uit zaakwaarneming, onverschuldigde betaling en ongerechtvaardigde verrijking. Bovendien bestrijkt dit artikel de vordering tot betaling van een bedongen boete (het zogenoemde ‘boetebeding’ uit art. 6:91 BW).

In het in deze bijdrage te bespreken arrest, staat de korte verjaringstermijn van vijf jaren centraal. Deze termijn begint te lopen als aan twee vereisten is voldaan: (1) bekendheid met de schade; en (2) bekendheid met de daarvoor aansprakelijke persoon. Naar vaste rechtspraak van de Hoge Raad gaat het bij deze vereisten om subjectieve *daadwerkelijke bekendheid*, zodat het enkele vermoeden niet volstaat. Het begrip ‘daadwerkelijke bekendheid’ is door de jaren heen door de Hoge Raad ingekleurd. In 2003 oordeelde de Hoge Raad dat de verjaringstermijn begint te lopen op de dag na die waarop de benadeelde daadwerkelijk in staat is een rechtsvordering tot vergoeding van de door hem geleden schade in te stellen (HR 24 januari 2003, NJ 2003/300). Daarvan zal sprake zijn als de benadeelde *voldoende zekerheid* heeft verkregen dat de schade is veroorzaakt door tekortschietend handelen van de betrokken persoon. Volgens de Hoge Raad betekent dit niet dat voor het gaan lopen van de verjaringstermijn vereist is dat de benadeelde daadwerkelijk bekend is met de *juridische beoordeling van de feiten en omstandigheden* (HR 26 november 2004, NJ 2006/115) of dat de benadeelde ook met de *exacte oorzaak* van de schade bekend is (HR 20 februari 2004, NJ 2006/113). Steeds zijn alle omstandigheden van het geval van belang om de vraag op welk tijdstip de verjaringstermijn is gaan lopen te beantwoorden (HR 14 november 2014, NJ 2015/207).

Tussen partijen kan dus discussie bestaan over de vraag of een benadeelde voldoende zekerheid heeft verkregen en of de verjaringstermijn is gaan lopen. In het onderhavige arrest laat de Hoge Raad zich in het bijzonder uit over de vraag wanneer bij een benadeelde *voldoende zekerheid* over de schadeveroorzaker verondersteld mag worden.

3. De feiten

De relevante feiten in deze kwestie zijn de navolgende. De partijen zijn Mispelhoef B.V. (hierna: ‘Mispelhoef’) en Rijks-waterstaat. Mispelhoef exploiteert een horecagelegenheid

¹ Daniel Burgers is advocaat bij Legal8 te Houten.

genaamd 'De Mispelhoef' gevestigd in Eindhoven. In 1998 en 1999 heeft Mispelhoef ernstige wateroverlast ondervonden waardoor bij Mispelhoef aanzienlijke schade is ontstaan. Kort daarvoor hebben verschillende partijen werkzaamheden uitgevoerd in de omgeving van Mispelhoef, welke werkzaamheden effect konden hebben op de afwatering. Zo heeft de Gemeente Eindhoven (hierna: 'de Gemeente') een industrieterrein aangelegd en de Oirschotsedijk, gelegen in de directe nabijheid van Mispelhoef, verhoogd. Daarnaast heeft Rijkswaterstaat de A2 ter hoogte van Mispelhoef verbreed en heeft ook het Waterschap in de omgeving van Mispelhoef werkzaamheden verricht.

De rechtsbijstandverlener van Mispelhoef heeft bij brieven van 12 februari 2003 de Gemeente en het Waterschap aansprakelijk gesteld voor de door Mispelhoef geleden en te lijden schade (destijds begroot op een bedrag van € 243.091,74). In deze brieven staat onder meer dat de werkzaamheden die door 'de Gemeente, het Waterschap en/of Rijkswaterstaat' zijn uitgevoerd als mogelijke oorzaak van de schade gelden. Op dat moment heeft Mispelhoef Rijkswaterstaat echter (nog) niet aansprakelijk gesteld voor de schade. De Gemeente en het Waterschap hebben na enig onderzoek, in resp. 2004 en 2006, de aansprakelijkheid afgewezen. Vervolgens heeft ook Mispelhoef een onderzoek naar de oorzaak van de schade laten uitvoeren. Uit dit onderzoek bleek dat de schade veroorzaakt is door (de werkzaamheden van) Rijkswaterstaat. De rechtsbijstandverlener van Mispelhoef heeft Rijkswaterstaat bij brief van 15 juli 2008, derhalve meer dan vijf jaar na de voornoemde brieven, aansprakelijk gesteld voor de voornoemde schade. Rijkswaterstaat heeft zich op het standpunt gesteld dat de rechtsvordering van Mispelhoef is verjaard.

In rechte gaat het om de vraag of de rechtsvordering van Mispelhoef op Rijkswaterstaat tot vergoeding van de voornoemde schade ten gevolge van de wateroverlast, veroorzaakt door Rijkswaterstaat, op grond van art. 3:310 lid 1 BW is verjaard.

4. Rechtbank en hof

De rechtbank en het hof hebben geconcludeerd dat de rechtsvordering tot schadevergoeding van Mispelhoef verjaard is. Zij overwegen daartoe dat Mispelhoef bij het verzenden van de brief van 12 februari 2003 bekend was dat de schade mogelijk toegerekend kon worden aan het handelen van de Gemeente, het Waterschap en/of Rijkswaterstaat. Mispelhoef was zich op dit specifieke moment dus bewust dat Rijkswaterstaat één van de drie mogelijke aansprakelijke partijen was; dat stond immers als zodanig in de twee verstuurd aansprakelijkheidsstellingen vermeld. Volgens de rechtbank en het hof dient de ingangsdatum van de verjaringsstermijn op grond van art. 3:310 lid 1 BW aldus gesteld te worden op 13 februari 2003. Aangezien Mispelhoef Rijkswaterstaat pas bij brief van 15 juli 2008 aansprakelijk heeft gesteld, is de rechtsvordering verjaard. Dat Mispelhoef aanvankelijk slechts de Gemeente en het Waterschap aansprakelijk heeft gesteld, maakt het voorgaande niet anders. Mispelhoef had, zonder daartoe veel onderzoek te hoeven

verrichten, ter bewaring van haar rechten simpelweg een vergelijkbare brief (een aansprakelijkstelling- of stuitingsbrief) aan Rijkswaterstaat kunnen sturen. Nu zij ook professionele bijstand genoot, mocht dat ook in redelijkheid van haar gevergd worden. Mispelhoef is het oneens met het arrest van het hof en gaat in cassatie.

5. Hoge Raad

In cassatie gaat het om beantwoording van de vraag of het hof blijk heeft gegeven van een onjuiste rechtsopvatting door 13 februari 2003 als aanvangsdatum van de verjaringsstermijn aan te merken. De Hoge Raad overweegt dat:

“Het middel klaagt terecht dat het hof voor de aanvang van de verjaringsstermijn ten onrechte doorslaggevend heeft geacht dat Mispelhoef bekend was met de mogelijkheid dat Rijkswaterstaat voor de schade aansprakelijk was en dat zij haar rechten door aansprakelijkstelling had kunnen veilig stellen. Die enkele mogelijkheid is, in het licht van de rechtspraak, ook indien Mispelhoef professionele rechtsbijstand genoot, niet voldoende om aan te nemen dat bij Mispelhoef voldoende zekerheid bestond dat de schade was veroorzaakt door tekortschietend of foutief handelen van Rijkswaterstaat.” (r.o. 3.3.4)

Naast deze rechtsoverweging stipt de Hoge Raad een aantal punten aan die hem tot dit oordeel hebben gebracht. Van belang is onder meer dat Mispelhoef pas na een reactie van het Waterschap onderzoek heeft laten doen naar de oorzaak van de schade en dat uit dit onderzoek (onomstotelijk) bleek dat Rijkswaterstaat voor de schade verantwoordelijk is. Hiernaast is Rijkswaterstaat mede debet aan het feit dat dit onderzoek enige tijd op zich heeft laten wachten: Rijkswaterstaat heeft namelijk erg traag gereageerd om verschillende verzoeken van Mispelhoef om informatie. Het oordeel van het hof houdt in cassatie aldus geen stand. De Hoge Raad overweegt dat bekendheid met de *mogelijke* schadeveroorzaker, *onvoldoende* is om aan te nemen dat voldoende zekerheid bestaat in de zin van art. 3:310 lid 1 BW.

6. Analyse

Verwijzend naar zijn vaste rechtspraak, overweegt de Hoge Raad dat de korte verjaringsstermijn van art. 3:310 lid 1 BW pas begint te lopen als de benadeelde (hier: Mispelhoef) voldoende zekerheid heeft verkregen dat de schade veroorzaakt is door tekortschietend of foutief handelen van de betrokken partij (hier: Rijkswaterstaat). Dat Mispelhoef zich in 2003 bewust was van het feit dat Rijkswaterstaat mogelijk de aansprakelijke partij was, dan wel tot de mogelijke aansprakelijke partijen behoorde, en dat Mispelhoef haar rechten had kunnen veiligstellen, brengt volgens de Hoge Raad geen voldoende zekerheid omtrent de schadeveroorzaker met zich mee. Bekendheid met de *mogelijke* schadeveroorzaker is dus niet 'voldoende zekerheid'.

De Hoge Raad kleurt met het onderhavige arrest het begrip 'voldoende zekerheid' verder in, met dien verstande dat de

Hoge Raad het vereiste van daadwerkelijke bekendheid met de aansprakelijke partij bevestigt en daarbij nader aangeeft dat de (enkele) mogelijkheid dat een partij aansprakelijk kan zijn, daarvoor onvoldoende is. Dit geldt ook als de benadeelde professionele rechtsbijstand heeft genoten. Zoals uit de vaste rechtspraak over dit onderwerp blijkt, bestaat er speelruimte met betrekking tot het aanvangsmoment van de korte verjaringstermijn. Dat is wat mij betreft ook niet vreemd: het gaat om een subjectieve bekendheid en subjectiviteit houdt per definitie (een bepaalde) speelruimte in. In het licht hiervan is het oordeel van de Hoge Raad niet onbegrijpelijk: afhankelijk van de concrete omstandigheden zal wel of geen voldoende zekerheid verondersteld kunnen worden. Toch kunnen er mijns inziens wel degelijk vraagtekens bij de uitkomst van het arrest geplaatst worden.

Zoals ook in paragraaf 2 is vermeld, is de billijkheid een belangrijke grondslag van art. 3:310 lid 1 BW. Op grond van de billijkheid rust op de benadeelde een zekere onderzoeks- en inspanningsplicht om erachter te komen wie de aansprakelijke partij is. Indien dit laatste voor de benadeelde lastig is vast te stellen, omdat er bijvoorbeeld tientallen (of honderden) mogelijke aansprakelijke partijen zijn die de schade allemaal veroorzaakt zouden kunnen hebben, dan is het oordeel van de Hoge Raad wat mij betreft volledig begrijpelijk en ook in lijn met de gedachte achter de korte verjaringstermijn. Maar in deze kwestie waren er – slechts – drie mogelijke schadeveroorzakers en was het Mispelhoef al in 2003 bekend dat Rijkswaterstaat één van deze drie partijen was: een beperkte kring van (bekende) aansprakelijke partijen. Is het in het licht hiervan en van de gedachte achter de korte verjaringstermijn niet logischer (of: redelijker) om van Mispelhoef te verlangen dat zij in 2003 de destijds bekende mogelijke schadeveroorzakers zou aanschrijven, mede ten einde haar rechten veilig te stellen? Ik kan mij beter vinden in het arrest van het hof en de conclusie van A-G mr. Keus, die stellen dat als de mogelijke schadeveroorzakers zó duidelijk bij de benadeelde bekend zijn, de benadeelde in actie dient te komen, al is het maar in de vorm van een stuitingsbrief. De Hoge Raad kiest hier niet voor en het lijkt erop dat de Hoge Raad, in tegenstelling tot de rechtbank, het hof en de A-G, de nadruk legt op de onduidelijkheid van de schadeoorzaak en minder op de bekendheid met de aansprakelijke partij. De oorzaak van de schade stond in 2003 namelijk nog niet onomstotelijk vast: dat stond pas vast na het onderzoek van Mispelhoef.

Wat brengt het onderhavige arrest voor de praktijk mee? Het belangrijkste is een bevestiging dat de korte verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 BW niet zomaar gaat lopen: kennis omtrent de *mogelijke* schadeveroorzaker is onvoldoende om deze termijn te laten aanvangen. Men dient als benadeelde niet te snel te 'schrikken' van een verjaringsverweer op grond van art. 3:310 lid 1 BW, aangezien er met betrekking tot de aanvangsdatum van de verjaringstermijn (aanzienlijke) speelruimte is, uiteraard afhankelijk van de concrete omstandigheden van het geval. Met name als de schadeoorzaak nog niet (onomstotelijk) vaststaat, kunnen benadeelden op grond van het onderhavige arrest stellen dat de korte verjaringstermijn niet is gaan lopen.

7. Conclusie

De conclusie die uit het onderhavige arrest getrokken kan worden, is dat bekendheid met de mogelijke schadeveroorzaker niet voldoende zekerheid biedt om de korte verjaringstermijn van art. 3:310 lid 1 BW te laten aanvangen. Mede omdat het sturen van een stuitingsbrief (of aansprakelijkstelling) doorgaans niet (al te) veel tijd kost, is het desalniettemin verstandig om een dergelijke brief (tijdig en aangetekend) te versturen, ook naar partijen waarvan de benadeelde twijfelt of deze partijen aansprakelijk (kunnen) zijn. Baat het niet, dan schaadt het niet, zou ik willen zeggen. Dit geldt met name als de kring van mogelijke aansprakelijke partijen beperkt is. Vertrouw er als benadeelde partij dus niet volledig op dat de korte verjaringstermijn niet is gaan lopen als (alleen) de mogelijke aansprakelijke partijen bekend zijn.